

Aftale mellem Venstre, Konservative, Socialdemokratiet, Socialistisk Folkeparti, Det Radikale Venstre og Kristendemokraterne om adgangen til det danske arbejdsmarked efter udvidelsen af EU pr. 1. maj 2004

2. December 2003

Både den nuværende og den tidligere regering har erklæret, at Danmark vil åbne arbejdsmarkedet for de nye EU-borgere i forbindelse med EU-udvidelsen pr. 1. maj 2004.

Aftalepartierne er enige om at åbne for det danske arbejdsmarked for arbejdstagere fra de nye medlemslande. Arbejdstagere fra de nye medlemslande får således adgang til job på samme vilkår som arbejdstagere fra andre EU/EØS-lande.¹ Der vil i den forbindelse blive lagt særlig vægt på, at arbejdstagere fra de nye EU-lande ansættes på overenskomstmæssige vilkår, eller på vilkår der på anden måde er sædvanlige for det danske arbejdsmarked.

Aftalepartierne vil, med respekt for EU's regler, begrænse mulighederne for utilsigtet brug af danske sociale ydelser.

EU's udvidelse udgør en historisk mulighed for at fremme fred, udvikling, velstand og velfærd i Europa. Danmark har siden murens fald været en stærk fortaler for at udvide EU med de central- og østeuropæiske lande. EU's udvidelse er af vital betydning for stabilitet og fortsat økonomisk fremgang - både i Danmark og i det øvrige Europa.

Det indre markeds frie bevægelighed for varer, kapital, serviceydelser og arbejdstagere er en hjørnesteen i EU-samarbejdet. Et åbent, fleksibelt arbejdsmarked er afgørende for at sikre en veluddannet arbejdskraft, økonomisk udvikling og overførsel af viden mellem de enkelte europæiske lande. Det er derfor et centralt mål for det europæiske samarbejde at fjerne hindringer for den frie bevægelighed mellem medlemslandene.

Østersøregionen skønnes i særlig grad at kunne blive et af de vigtigste vækstområder i Europa med store muligheder for eksport og samhandel for alle lande i regionen.

1. Forventninger til fremtidige vandringer

En række forskellige analyser og undersøgelser har set på den fremtidige vandrings af arbejdstagere fra de nye EU-lande. (Se bilag 1 til aftaleteksten).

¹ EØS-landene Norge, Island, Liechtenstein er gennem deres aftaler med EU fuldt omfattet af EU's regelsæt vedr. sociale rettigheder til vandrende arbejdstagere. EØS-landene har ligeledes indgået en parallelaftale med de nye EU-lande, der m.h.t. vandrende arbejdstagere svarer til tiltrædelsestraktaten mellem de nuværende og kommende EU-lande.

Fælles for undersøgelserne er, at der ikke forventes betydelig stigning i indvandringen fra de nye EU-lande til de nuværende EU/EØS-lande som følge af udvidelsen. Der ventes således ikke større påvirkninger af arbejdsmarkedet i de nuværende EU/EØS-lande.

At den kommende EU-udvidelse formentlig kun vil give anledning til begrænsede vandringer af arbejdstagere, stemmer overens med erfaringer fra tidligere EU-udvidelser. Forventningen er, at den kommende EU-udvidelse, i lighed med tidligere udvidelser, vil øge den nuværende økonomiske vækst og derved forbedre beskæftigelsesmulighederne i de nye EU-lande.

I Danmark er der udsigt til en stagnerende arbejdsstyrke. En begrænset øget indvandring af arbejdstagere fra de nye EU-lande vil derfor kunne betyde et værdifuldt tilskud af arbejdskraft inden for sektorer med mangel på arbejdskraft.

Samlet set er det derfor positivt, at EU's åbne marked fremover omfatter en større kreds af europæiske lande med et klart økonomisk vækstpotentiale, og at borgere fra de nye EU-lande får mulighed for at opnå beskæftigelse i ledige job på det danske arbejdsmarked.

2. Mål

Aftalepartierne er enige om, at der er en række hensyn at tage, når EU udvides og det danske arbejdsmarked åbnes for arbejdstagere som legal arbejdskraft fra de nye medlemslande.

For det første skal det sikres, at det danske arbejdsmarked de facto åbnes den 1. maj 2004 for arbejdstagere fra de nye EU-medlemslande.

For det andet skal det sikres, at der fortsat er balance og ordnede forhold på det danske arbejdsmarked.

For det tredje skal det sikres, at de nye EU-borgere bliver ansat på samme vilkår, som gælder på det danske arbejdsmarked, og at de ikke bliver underbetalt. Det sker ved, at stille krav om, at løn- og ansættelsesvilkår skal svare til de overenskomstmæssige eller på anden måde er sædvanlige for det danske arbejdsmarked.

For det fjerde skal det sikres, at de danske velfærdsordninger forbliver robuste, og at der ikke sker utilsigtet brug af de danske sociale ordninger.

Endelig skal det for det femte sikres, at der gennemføres en forstærket indsats mod illegal arbejdskraft og andre omgåelsesmuligheder, som er nærmere beskrevet i vedlagte bilag 4.

På den måde sikres det, at de nye EU-borgere tilbydes samme løn- og ansættelsesvilkår som i øvrigt gælder på det danske arbejdsmarked samtidig med, at balancen på det danske arbejdsmarked opretholdes, og samtidig med, at man begrænser behovet for supplerende forsørgelsesydelse.

3. Aftalte foranstaltninger

Et tværministerielt udvalg med deltagelse af ti ministerier har kortlagt og analyseret det danske velfærdssystem. Formålet har været at identificere, hvor der, i lyset af den kommende EU-udvidelse, er risiko for utilsigtet brug af danske velfærdsordninger².

Gennemgangen har ført til, at aftalepartierne har udpeget tre sociale ordninger, hvor der kan være risiko for utilsigtet brug. Det drejer sig om kontanthjælp, børnepasningsorlov og sygedagpenge.

Aftalepartierne er enige om, at det generelle pres på velfærdssystemet vil være begrænset. Aftalepartierne ønsker imidlertid at forebygge enhver risiko for, at EU-udvidelsen også på udvalgte områder kan give anledning til problemer i relation til ubalancer på arbejdsmarkedet og utilsigtet brug af sociale ydelser. Aftalepartierne vil derfor gøre brug af de bestemmelser, der gives i tiltrædelsestraktaten med de nye EU-lande for at regulere adgangen til det danske arbejdsmarked.

Aftalepartierne er således enige om i en overgangsperiode at etablere et regelsæt for meddelelse af opholds- og arbejdstilladelse til arbejdstagere fra de nye EU-lande. Meddelelse af opholds- og arbejdstilladelse vil som udgangspunkt være betinget af, at der foreligger et konkret ansættelsestilbud med angivelse af, at løn- og ansættelsesvilkårene er fastlagt i henhold til en nærmere angivet overenskomst eller er sædvanlige for det danske arbejdsmarked. Tilladelsen vil som udgangspunkt endvidere være betinget af ansættelse på fuld tid. Det vil endelig være et krav, at den pågældende virksomhed er indeholdelsespligtig i henhold til kildeskatteloven. (Regelsættet for meddelelse af opholds- og arbejdstilladelser er nærmere beskrevet i bilag 2 til aftaleteksten).

Opholds- og arbejdstilladelsen vil som udgangspunkt blive inddraget, hvis arbejdstageren mister det arbejde, som opholds- og arbejdstilladelsen er meddelt på grundlag af. Opholdstilladelsen er således betinget af, at arbejdstagere fra de nye EU-lande er beskæftigede og dermed i stand til at forsørge sig selv.

Aftalepartierne har på baggrund af regeringserklæringen fra juni 2001 valgt at give arbejdstagere fra de nye EU-lande adgang til reelle job på det danske arbejdsmarked. Det har både de nye medlemslande og Danmark gavn af. Regelsættet for meddelelse af opholds- og arbejdstilladelser giver mulighed for at overvåge tilgangen af arbejdstagere fra de nye EU-lande. Samtidig sikres ansættelse på ordnede vilkår. Der vil således være mulighed for i overgangsperioden at indhente erfaringer med EU-udvidelsen under kontrollerede former. Det er aftalepartiernes opfattelse, at denne gradvise gennemførelse af EU's regelsæt på området vil muliggøre en løbende tilpasning til situationen efter udløbet af overgangsperioden i år 2011, hvor arbejdskraftens frie bevægelighed vil gælde uden undtagelse for alle EU/EØS-lande.

² Jævnfør ”Notat om danske sociale ydelser i lyset af udvidelsen af EU” af 11. april 2003.

Risikoen for utilsigtet brug af sociale ydelser begrænses primært via ovennævnte regler for meddelelse af opholds- og arbejdstilladelse. Herudover er aftalepartierne enige om følgende justeringer på det sociale område:

- Lov om aktiv socialpolitik ændres, så det direkte fremgår, at EU-borgere, der opholder sig i Danmark som arbejdssøgende, alene har ret til hjælp til hjemrejse, herunder fornødenheder i forbindelse med hjemrejsen
- Lov om børnepasningsorlov ændres, så der lukkes for ansøgninger til ordningen fra den 1. april 2004. Orloven kan afholdes indtil lovens udløb i 2011, hvis betingelserne er opfyldt på det tidspunkt, hvor orloven ønskes holdt
- Lov om dagpenge ved sygdom og fødsel ændres, så kommunerne og en kommende central enhed for sygeopfølgning efter en konkret vurdering kan indkalde en sygemeldt EU-borger, der opholder sig i udlandet, til sygeopfølgning her i landet.
- Det indskræpes, at forudsætningerne for at kunne medtage familiemedlemmer til Danmark er, at den vandrende arbejdstager har en passende bolig, at det er dokumenteret, at de har forsørget familiemedlemmerne i hjemlandet og i Danmark er i stand til at forsørge familien.³

Herudover fastsættes en vejledende tidsgrænse på 10 uger for, hvornår en person i socialretlig forstand anses som arbejdstager, med de rettigheder dette giver i henhold til EU's regelsæt. Vejledningen vedrører ansættelsesforhold, der på forhånd er aftalt til at have en kort varighed.

4. Overvågningsberedskab

Aftalepartierne er enige om at etablere et særligt overvågningsberedskab samtidig med EU-udvidelsen. Beredskabet skal løbende vurdere konsekvenserne af tilgangen af arbejdstagere fra de nye EU-lande. Overvågningen vil fokusere på:

- Statistik vedrørende meddelelse af opholds- og arbejdstilladelse til borgere fra de nye EU-medlemsstater.
- Ændringer i beskæftigelsen, ledighedsniveau og ledighedens sammensætning fordelt på faggrupper og regioner.
- Lønudviklingen fordelt på fag og regioner.
- Brug af udvalgte sociale ydelser.

³ Det bemærkes, at der ikke kan stilles noget forsørgelseskrav for så vidt angår ægtefæller og børn under 21 år.

Overvågningsberedskabet bygger på et landsdækkende nøgletalssystem, der blandt andet indeholder oplysninger om meddelte opholds- og arbejdstilladelser. Disse oplysninger kombineres med arbejdsmarkedsrådenes løbende analyser af den regionale arbejdsmarkedsudvikling. Herudover vil der blive tilvejebragt et grundlag for, at Beskæftigelsesrådet løbende kan følge og drøfte de generelle, landsdækkende udviklingstendenser på arbejdsmarkedet som følge af EU-udvidelsen.

Beskæftigelsesministeriet vil kunne iværksætte nationale analyser af bestemte fagområder, der i særlig grad skønnes at blive berørt af EU-udvidelsen.

Overvågningsberedskabet indgår i vurderingen af, om regelsættet for adgangen til det danske arbejdsmarked skal justeres inden for de to første år efter EU-udvidelsen.

5. Mulige fremtidige justeringer af regelsættet

Aftalepartierne er enige om at følge udviklingen efter EU-udvidelsen meget nøje. Målet er løbende at vurdere behovet for at justere reglerne om meddelelse af opholds- og arbejdstilladelser samt reglerne om udvalgte sociale ydelser. Beskæftigelsesministeren udarbejder statuspapirer til brug for mindst 2 årlige statusmøder i forligskredsen. Ethvert forligsparti kan tage initiativ til en drøftelse i forligskredsen af behovet for justeringer i den indgåede aftale.

Inden udgangen af det andet år efter udvidelsen vurderer aftalepartierne i lyset af udviklingen på arbejdsmarkedet og den faktiske indvandring fra de nye EU-lande behovet for at videreføre og eventuelt justere ovenstående regelsæt. På baggrund heraf underretter regeringen senest to år efter udvidelsesdatoen EU-kommissionen om, hvorvidt man fra dansk side agter at videreføre regelsættet for meddelelse af opholds- og arbejdstilladelser til borgere fra de nye EU-lande i henhold til tiltrædelsestraktatens bestemmelser. Regelsættet kan i første omgang opretholdes i indtil 5 år efter EU-udvidelsen.

Senest inden udgangen af det femte år efter EU-udvidelsen vurderer aftalepartierne, om der er behov for at forlænge regelsættet for meddelelse af opholds- og arbejdstilladelser til arbejdstagere fra de nye EU-lande i yderligere to år indtil udgangen af det syvende år efter EU-udvidelsen. En sådan forlængelse skal i givet fald kunne begrundes med alvorlige forstyrrelser på arbejdsmarkedet eller risiko herfor.

Såfremt Danmark ikke inden udløbet af det femte år efter EU-udvidelsen meddeler EU-kommissionen, at man vil forlænge regelsættet for meddelelse af opholds- og arbejdstilladelser, overgår man til EU's almindelige bestemmelser på området.

I vedhæftede bilag 1 gennemgås en række fakta som baggrund for aftalen. I bilag 2 gennemgås det aftalte regelsæt for meddelelse af opholds- og arbejdstilladelse til borgere fra de nye EU-lande. Bilag 3 opregner de aftalte

justeringer af udvalgte sociale ydelser. Endelig beskriver bilag 4 tiltag for at forebygge muligheder for at omgå aftalen.